

En översikt över elavfall inom EU:s ramverk

Elavfall är en av de snabbast växande och mest problematiska avfallsströmmarna inom EU idag – för närvarande ökar den med omkring 20 % varje år. Kategorin elavfall är också en av de bredaste när det gäller vilka produkter som omfattas – allt från mobiltelefoner till kylskåp, solpaneler till eltandborstar.

Insamling, återvinning och återanvändning av elektriska produkter och utrustning får allt större betydelse, eftersom många av dessa produkter innehåller mycket värdefulla kritiska råmaterial och andra metaller som kommer att vara eftertraktade för övergången till förnybar energi. Mycket elavfall utgör också en stor risk om det inte hanteras korrekt, med tanke på innehållet av giftiga och farliga ämnen i elektroniska komponenter och batterier.

Viktiga fakta om avfallsmängder och insamling

Enligt de senaste Eurostat-uppgifterna från 2022:

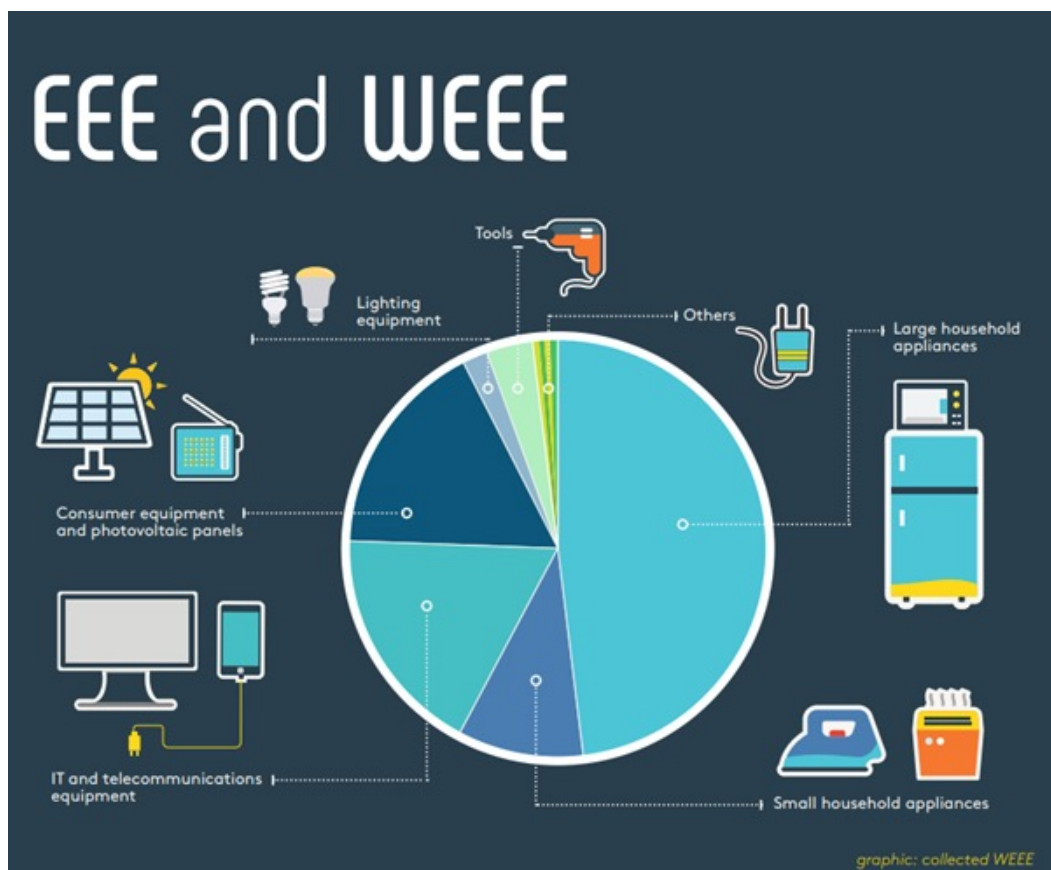
- 14,4 miljoner ton elektrisk och elektronisk utrustning sattes på marknaden
- 5 miljoner ton e-avfall samlades in
- Det motsvarar ungefär 11,2 kg elavfall som samlats in per person
- [EU:s insamlingsgrad](#) för elavfall 2022 var omkring 40–41 %

Insamlingsgraden (det vill säga mängden insamlad elavfall i förhållande till mängden elektrisk och elektronisk utrustning som satts på marknaden under tidigare år) ligger långt under målet som krävs enligt [direktivet för elavfall](#). Direktivet har som mål att **65 %** av den mängd elprodukter som satts på marknaden (genomsnittet över de tre föregående åren) ska samlas in separat.

Insamlingsgraden för elavfall ökade faktiskt under 2010-talet med 10 %, från 38,6 % år 2014 till 48,6 % år 2019. Sedan dess har insamlingsgraden dock minskat, med nästan 9 % på bara tre år (2019–2022). Denna nedåtgående trend kan kopplas till att mängden elprodukter som satts på marknaden ökat snabbare än mängden elavfall som samlats in. Till exempel har mängden elprodukter ökat med 80 % sedan 2015 (från 18 till 28 kg per person), medan insamlad elavfall ökat med 54,7 % under samma period.

En av de största utmaningarna är att en stor mängd av EU:s elavfall antingen inte rapporteras, inte behandlad under godkända förhållanden (det kan exempelvis blandas med skrot), exporteras olagligt utanför EU eller på andra sätt faller utanför systemet.

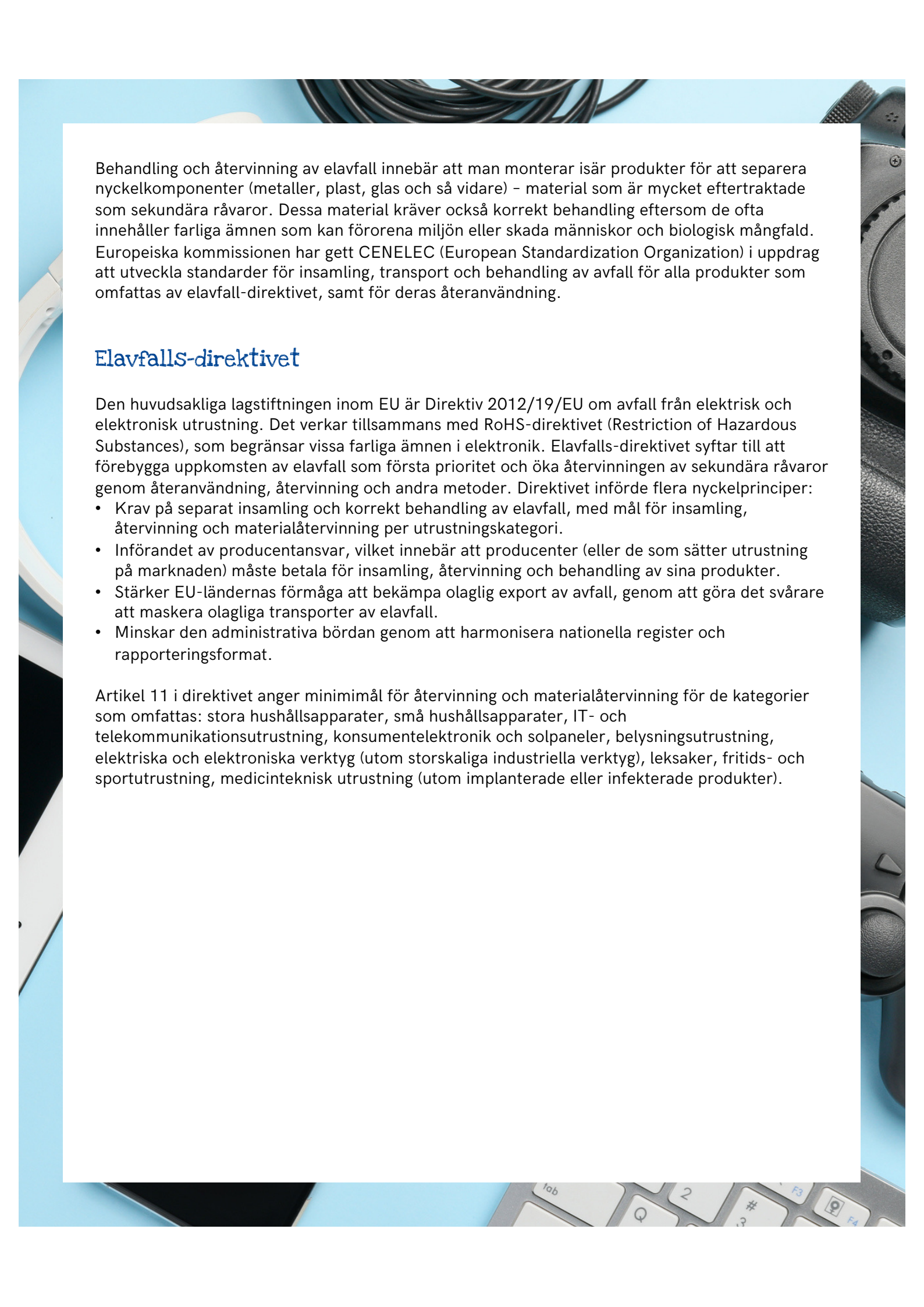
År 2018 uppskattade en studie att cirka 9,7 miljoner ton elavfall genererades i Europa, men endast 5 miljoner ton rapporterades – resten återvanns under icke-godkända förhållanden eller exporterades. När återvinning sker under icke-godkända förhållanden betyder det att de tekniska eller miljömässiga standarderna inte uppfylls fullt ut, eller att elavfall blandas med andra avfallsströmmar.

Source: www.cencenelec.eu

Nuvarande praxis inom EU

Insamling av elavfall sker i hela EU via en kombination av kommunala återvinningscentraler, retur- och återtagssystem hos återförsäljare eller producenter, samt tredjepartsinsamling via producentansvarsorganisationer. Dedikerade system finns i hela EU för insamling och transport av elavfall i syfte att möjliggöra återanvändning, återvinning och bortskaffande. Under insamlingsprocessen leds elavfall från decentraliserade insamlingspunkter (till exempel återförsäljare eller kommuner), ibland via sorteringscentraler, till behandlingsanläggningar. Elavfall återvinns ofta av specialiserade behandlings- och återanvändningsföretag, med tanke på dess komplexitet.

Behandling och återvinning av elavfall innebär att man monterar isär produkter för att separera nyckelkomponenter (metaller, plast, glas och så vidare) – material som är mycket eftertraktade som sekundära råvaror. Dessa material kräver också korrekt behandling eftersom de ofta innehåller farliga ämnen som kan förorena miljön eller skada människor och biologisk mångfald. Europeiska kommissionen har gett CENELEC (European Standardization Organization) i uppdrag att utveckla standarder för insamling, transport och behandling av avfall för alla produkter som omfattas av elavfall-direktivet, samt för deras återanvändning.

Elavfalls-direktivet

Den huvudsakliga lagstiftningen inom EU är Direktiv 2012/19/EU om avfall från elektrisk och elektronisk utrustning. Det verkar tillsammans med RoHS-direktivet (Restriction of Hazardous Substances), som begränsar vissa farliga ämnen i elektronik. Elavfalls-direktivet syftar till att förebygga uppkomsten av elavfall som första prioritet och öka återvinningen av sekundära råvaror genom återanvändning, återvinning och andra metoder. Direktivet införde flera nyckelprinciper:

- Krav på separat insamling och korrekt behandling av elavfall, med mål för insamling, återvinning och materialåtervinning per utrustningskategori.
- Införandet av producentansvar, vilket innebär att producenter (eller de som sätter utrustning på marknaden) måste betala för insamling, återvinning och behandling av sina produkter.
- Stärker EU-ländernas förmåga att bekämpa olaglig export av avfall, genom att göra det svårare att maskera olagliga transporter av elavfall.
- Minskar den administrativa bördan genom att harmonisera nationella register och rapporteringsformat.

Artikel 11 i direktivet anger minimimål för återvinning och materialåtervinning för de kategorier som omfattas: stora hushållsapparater, små hushållsapparater, IT- och telekommunikationsutrustning, konsumentelektronik och solpaneler, belysningsutrustning, elektriska och elektroniska verktyg (utom storskaliga industriella verktyg), leksaker, fritids- och sportutrustning, medicinteknisk utrustning (utom implanterade eller infekterade produkter).

RoHS-direktivet - begränsning av farliga ämnen

Vid användning, insamling, behandling och bortskaffande av sådant avfall kan elektriska produkter avge skadliga ämnen som bly, kvicksilver och kadmium, vilket kan orsaka allvarliga miljö- och hälsoproblem.

För att hantera detta begränsar EU-lagstiftning användningen av vissa farliga ämnen i elektrisk och elektronisk utrustning genom [RoHS-direktivet](#).

RoHS-direktivet begränsar i dagsläget användningen av tio ämnen:

bly, kadmium, kvicksilver, sexvärt krom, polybromerade bifenyler (PBB), polybromerade difenyletrar (PBDE), bis(2-etylhexyl)ftalat (DEHP), butylbensylftalat (BBP), dibutylftalat (DBP) och diisobutylftalat (DIBP).

Alla produkter med elektriska och elektroniska komponenter – om de inte uttryckligen undantas – måste uppfylla dessa begränsningar.

2025 års översyn av elavfall-direktivet av Europeiska kommissionen

År 2025 genomförde Europeiska kommissionen en utvärdering av elavfall-direktivets effektivitet. Rapporten identifierade fem huvudsakliga brister:

1. Direktivets omfattning: Den nuvarande omfattningen hanterar inte tillräckligt nya avfallsströmmar med högt innehåll av kritiska råmaterial (CRM) från förnybar energi och digital teknik, såsom vindkraftverk, som kommer att nå slutet av sin livslängd de kommande årtiondena.
2. Insamling av elavfall: År 2022 nådde endast Bulgarien, Lettland och Slovakien målet på 65 % insamling. Ekonomiska faktorer, olaglig handel, brist på infrastruktur och låg medvetenhet identifierades som hinder. Dessutom försvåras insamlingen av olika tolkningar och beräkningsmetoder mellan länder.
3. Återvinning av kritiska råmaterial (CRM): Låg insamlingsvolym innebär förlorade möjligheter att återvinna värdefulla material som koppar och sällsynta jordartsmetaller. De nuvarande återvinningsmålen uppmuntrar inte tillräckligt effektivt återvinning av sekundära råvaror. När elavfall blandas med skrot eller hanteras under låg standard går mycket av dessa material förlorade – både inom EU och vid export.

4. Brist på harmonisering av producentansvarssystem:

Utvärderingen noterade att genomförandet av EPR är splittrat inom EU och identifierade luckor i efterlevnaden av kraven kring producentansvaret, särskilt när det gäller nätförsäljare.

Nya kategorier av utrustning – särskilt de som innehåller mycket kritiska råmaterial (till exempel digital teknik, utrustning för förnybar energi, solcellsmoduler och så vidare) – blir allt vanligare. Granskningen visade dock att den nuvarande lagstiftningen inte fullt ut hanterar dessa nya avfallsströmmar på ett effektivt sätt.

5. Oenhetliga behandlingskrav:

Även om framsteg har gjorts när det gäller miljömässigt korrekt hantering och behandling av elavfall, är det endast omkring 23 % av återvinningsanläggningarna i EU som tillämpar högkvalitativa behandlingsstandarder.

Detta leder till att mindre mängder värdefulla sekundära råvaror tas tillvara och återvinns.

Vilka nyckelproblem återstår

Elavfall är en av de mest utmanande avfallsströmmarna att hantera, av många logistiska, miljömässiga och ekonomiska skäl.

De största utmaningarna som hindrar EU från att nå sina insamlingsmål inkluderar – men är inte begränsade till – blandning av elavfall med metallavfall, bortskaffande i restavfall, orapporterad export utanför EU, återvinning under icke godkända förhållanden samt export för återanvändning.

I hela EU är genomförandet av elavfall-direktivet ganska varierande. Det finns stora skillnader i hur kategorier definieras, hur producentansvaret drivs, och hur rapporteringen genomförs – vilket innebär att kostnader, effektivitet och efterlevnad varierar kraftigt mellan medlemsstaterna.

En annan viktig flaskhals är den stora mängden använd elektrisk och elektronisk utrustning och elavfall som lagras eller sparas i hushåll, företag och organisationer innan den slutligen kasseras. Enligt en undersökning utförd i över 8 000 europeiska hushåll av elavfall Forum, behåller 13 % av hushållen sin elavfall på grund av "emotionell anknytning" till föremål som hörlurar, fjärrkontroller, klockor och telefoner.

#EWWR2025

#SWITCHOFFTHEWASTE

